

Eesti riiklik arhiivindus 100

Ivi Tomingas*

Õpetatud Eesti Seltsi 100. aastapäeva juubeliaktusel õnnitleb seltsi esimeest professor Harri Moorat ajaloo professor Arno Rafael Cederberg, arhiivikomisjoni esimene esimees. 1938. aasta jaanuar. Foto autor teadmata. EFA.38.0.6660

Nagu paljudel riiklikel institutsioonidel, on sel aastal põhjust juubeldada ka Rahvusarhiivil. Vaid kuu pärast Tartu rahu sõlmimist, 3. märtsil 1920 tuli kokku arhiivikomisjon, et arutada riikliku arhiivinduse arendamise põhimõtteid.

Tartu rahuleping, mille sõlmimisest möödus 2. veebruaril sada aastat, on üks olulisemaid dokumente Rahvusarhiivis, sestap on valitud ka foto rahulepingu originaali eksponeerimisest Rahvusarhiivi äsja valminud peahoone avamispäeval.

Arhiivi hoonetest ja tegevustest loodan koostada fotonurga edaspidi, käesolev valimik fotosid annab üldisema ülevaate arhiivi tekkimisest ning muutumistest ideoloogias ja ajas. Ajaloolistel fotodel on jäädvustatud isikud, kelle panus Eesti arhiivinduse ajalukku on olnud hindamatu, nagu arhiivikomisjoni esimees Arno Rafael Cederberg, varasemast ajast Riigi Keskarhiivi direktor Otto Liiv, Nõukogude ajast Arhiivide Peavalitsuse juhataja Boris Varkki ja tema asetäitja Endel Kukk, uemast ajast Arhivaaride Ühingu taasasutaja ja Arhiiviameti peadirektor Peep Pillak ja viimased 20 aastat arhiivindust kindlakäeliselt nüüdisajastanud riigiarhivaar Priit Pirsko.

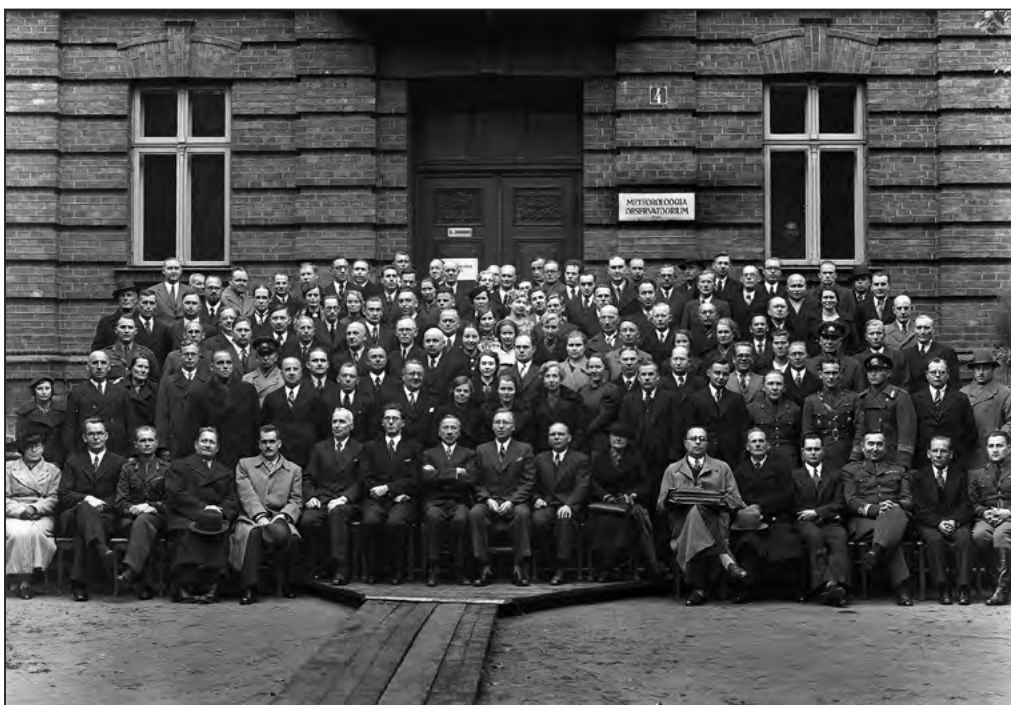
Eespool nimetatud isikute ametinimetuste järgi saab aimu arhiivide nimedest ja struktuurist erinevatel aegadel, näiteks eriti pikalt ja suurejooneliselt kõlab Eesti NSV Oktoobri-revolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv!

Nimest hoolimata on arhiivide funktsioonid olnud ajast aega kogumine, säilitamine ja kasutamine. Samas on arhiiv osa riigist, ja kõik riigis toimuv jätab oma jälje ka arhiivindusse. Näiteks baltisakslaste lahkumine või natsionaliseerimine nõudis arhiividelt rohkem tegevust arhivaalide kogumisega, 1990. aastate omandireform suunas aga ressursi arhivaalide kasutamise valdkonda. Nõukogude korra ajal oli arhiividokumentide kasutamine üsnagi piiratud. Praeguseks on Rahvusarhiiv avalik ning digiteerimine võimaldab inimestel kodusest tugitoolist tõusmata uurida näiteks oma talu või suguvõsa ajalugu. Jõudumööda panustab Rahvusarhiiv ka näituste ja publikatsioonidega, olgu selleks siis 1938. aastal koostatud näitus „Eesti iseseisvuse sünd dokumentides ja ülesvõtteis“ või aastal 2008 esitletud mahukas kogumik „Eesti riikluse alusdokumendid 1917–1920“. Võib arvata, et Eesti Vabariigi 200. aastapäeval tehakse arhiividokumentide põhjal midagi sarnast, kuid erineval kujul ning kombel.

* Ivi Tomingas (1958), arhivaar, RA filmiarhiiv, Ristiku 84, 10318 Tallinn, Ivi.Tomingas@ra.ee

Näituse „Eesti iseseisvuse sünd dokumentides ja ülesvõtteis“ korraldajate komitee. Vasakult: Vabadussõja Ajaloo Komitee töökomisjoni juht kolonel Mihkel Kattai, Riigiarhiivi direktor Gottlieb Ney, Riigi Keskarhiivi direktor Otto Liiv. 1938. Foto: Karl Hintzer. EFA.5.0.27752

Esimene Eesti arhivaaride päev Tartus. Päevast osavõtjad Riigi Keskarhiivi ees. 16.10.1938. Foto: Eduard Selleke. EFA.7.0.27917

Esimene Eesti arhivaaride päev Tartus. I reas vasakult teine ajaloolane Juhan Vasar, II reas vasakult teine ajaloolane August Sildnik. 15.10.–16.10.1938. Foto autor teadmata. EFA 197.0.41061

Riigi Keskarhiivi uurimissaal. Kaader Eesti Kultuurfilmi ringvaatest. EKF, nr. 13, 1938. EFA.4.0.192338

Riigiarhiivi hoidlad uues hoones. Arhivaalide korraldamine. Seisab direktor G. Ney, istuvad H. Kõrge ja A. Karkfelt. 1938. Foto autor teadmata. EFA 197.0.41059

Ümberasuvate sakslaste arhiivimaterjali ja kultuurilooliste esemete läbivaatamise komisjon Riigi Keskarhiivis. Istuvad vasakult: komisjoni juhataja magister H. Rebane, komisjoni liikmed Fr. Puksoo, O. Liiv, komisjoni esimees T. Linnus, komisjoni liige professor S. Karling; seisavad komisjoni referendid I. Kruus, magister A. Mägi, L. Mark. 1940. aasta veebruar. Foto: Eduard Selleke. EFA 231.0162687

ENSV Riikliku Ajaloo Keskarhiivi tööruum aastail 1946–1950. Tartu. Foto autor teadmata. EFA.197.0.78206

ENSV Riikliku Ajaloo Keskarhiivi vanemteadur Elsa Brück haruldaste dokumentide hoidlas. 1971. aasta juuni. Foto: Erich Normann. EFA.204.0.87568

Vaade Lenini 100. sünniaastapäevale pühendatud arhiivitöötajate vabariikliku teadusliku konverentsi presiidiumile. I reas vasakult: ENSV Ministrite Nõukogu ja Arhiivide Valitsuse juhataja asetäitja Eduard Mettus ja juhataja Boris Varkki, EKP KK Partei Ajaloo Instituudi direktor Aleksander Panksejev ja NSVL MN ja Arhiivide Peavalitsuse asetäitja A. Malitikov. 14.04.1970. Foto autor teadmata. EFA.266.0.62495

Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riikliku Keskarhiivi (ORKA) fotoosakonna juhataja Arkadi Tsepnevski vanale revolutsioonäärile albumeid tutvustamas. 1965. Foto autor teadmata. EFA.266.0.61790

Üldteada on arhiivi hea koostöö Balti- ja Skandinaavia maadega, kuid huvi pakub fakt, et mõnda aega valitsesid soojad suhted ka idanaabri kolleegidega. Eesti Arhiiviameti ja Vene Föderatsiooni Ministrite Nõukogu juures asuva Arhiivikomitee koostöölepingule kirjutavad Tallinna Linnaarhiivis alla Arhiiviameti peadirektor Peep Pillak (paremal) ja Arhiivikomitee esimees Rudolf Pihhoja. Seisavad: paremalt 1. Linnaarhiivi direktori asetäitja Urmas Oolup, Eesti Vabariigi Riigikantselei nõunik Evald Pagel, Eesti Riigiarhiivi filiaali Parteiarhiivi direktor Valdur Ohmann, Eesti Riigiarhiivi direktor Heino Valmsen, Arhiiviameti peaspetsialist Andres Raus, Arhiiviameti peadirektori asetäitja Endel Kukk, 10. Arhiivikomitee esimene asetäitja V. Tjunejev, 11. Arhiivikomitee osakonnajuhataja V. Tarassov. 15.11.1991. Foto: Georgi Tsvetkov. EFA.333.0.148189

Endised kinnisvaraomanikud Eesti Riigiarhiivis õigusvastaselt võõrandatud vara tagasisaamiseks avaldust esitamas. 1990. Tallinn. Foto: Arvi Kriis. EFA.544.0.165948

Eestimaa Kommunistliku Partei arhiivi üleandmine Riigiarhiivile. Olemik kontroll. 20.09.1991. Foto: Albert Truuväär. EFA.204.169991

Arhiividokumendid Eestimaa Kommunistliku Partei arhiivist. 28.10.1991. Foto: Erik Prozes. EFA.204.0.260374

Kogumiku „Eesti riikluse alusdokumendid 1917–1920“ esitlus Stenbocki majas. Vasakult: riigisekretär Heiki Loot, keskel riigiarhivaar Priit Pirsko ja peaminister Andrus Ansip. 21.02.2008. Foto: Mati Mänd. EFA.333.10.965

Näituse „Eveline von Maydelli mustvalge maailm“ avamine Rahvusarhiivi näitusegaleriis Tallinnas. 28.03.2014. Foto: Mati Mänd. EFA.333.10.16990

Näituse „Eveline von Maydelli mustvalge maailm“ avamine Rahvusarhiivi näitusegaleriis Tallinnas. 28.03.2014. Foto: Mati Mänd. EFA.333.10.16991

Rahvusarhiivi
peahoonele nurgakivi
panek Tartus. Vasakul
Tartu linna volikogu
esimees ja kauaaegne
arhiivinduse õpetooli
professor Aadu
Must. 16.04.2015.
Foto: Mati Mänd.
EFA.333.10.33448

Rahvusarhiivi
peahoone Noora
uurimissaal.
13.04.2017.
Foto: Urve Rukki.
EFA.333.10.34919

Rahvusarhiivi
peahoone Noora
pidulik avamine
Tartus. Esiplaanil
riigiarhivaar Priit
Pirsko ja Eesti
Vabariigi president
Kersti Kaljulaid.
03.02.2017. Foto:
Mati Mänd.
EFA.333.1033457

